

חינוך לחיים

פרשת ראה

"בנים אתם לה' אלוקיכם"

כת' בפרשה שהיחס של ה' אלינו מקביל ליחס של אב לבנו, וכמו שאצל הקב"ה לפעמים זה כמו בים סוף במידת "איש מלחמה" ולפעמים זה "זקן מלא רחמים". יש הנהגת שכר ועונש אבל יש גם הנהגה פנימית של אהבה ללא גבולות, אומנם אותה קל לשכוח אבל היא חייבת להיות אצלנו במודעות.

ואותו דבר ביחס אל ילדינו – יש אהבה ללא גבול, ללא תנאי כמו למשל לתינוק שנולד וההורים הנרגשים מרגישים אהבה עצומה ובלתי מותנית אליו. אבל אי אפשר לחנך כך את הילד כל ימי חייו. כאשר הילד קצת מתבגר, ההורים חייבים להציב לו גבולות, שכר ועונש. גמול על התנהגויות חיוביות ולהיפך. זה הכרחי לחינוך, ומי שאביו "לא עצבו מימיו" יגדל להיות מפונק או פרא. רק שההורה צריך לזכור שההנהגה הזו לא הכל!! האהבה לילד בשורשה אינה מותנית, וכל מה שחינוך הילד מחייב להנהיגו ע"פ מעשיו – אינו אלא לבוש והנהגה חיצונית לאהבה ההיא, הפנימית, הבלתי מותנית.

אך יש עוד רעיון חשוב כאן כפי שמספר ר' יעקב ניימן זצ"ל מורו ורבו של אבי ז"ל שפעם ראה את המשגיח (ר' משה רוזנשטיין) בוחן ילד בשבת קודש ושאלו של מי הילד הזה, ענה לו "הוא ילד של הקב"ה" וכשהבין בי שאני מתפלל שלא ענה לשאלתי המשיך ואמר – אילו הייתי אומר לך שהוא ילד של חיים או שמריל היית יודע מי הוא הילד? ואם אני אומר לך שהוא של הקב"ה אתה לא יודע של מי הילד?

גישה כזאת לילדי ישראל צריכה להיות לכל ראש ישיבה, למחנך ולמדריך, שמלמד תורה ומחנך ילדים של מלך מלכי המלכים הקב"ה. "בנים אתם לה' אלוקיכם", ולא שמלמד תורה ומחנך בן של חיים או של שמריל. כמו שצריך כל אדם לקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" כך צריך המורה – המחנך שיהיה תמיד לנגד עיניו שמלמד תורה עם ילדיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. המחשבה הזאת תעניק לו סבלנות לתלמידים והטיפול בהם יהיה לגמרי אחר, לאחר שיודע שמלמד תורה עם בן מלך.

כפי שראינו בעירובין שר' פרידא לימד את תלמידו 400 פעם עד שהבין, הסבלנות הזאת לא תובן אלא כשיודעים שלומד תורה עם בן המלך!! אז קל לסבול מהתלמידים ולא לתת שינה לעיניים ותנומה לעפעפיים אלא תמיד לחשוב איך לתקן ולהיטיב עם בניו של הקב"ה.

על הסבא מסלבודקא מסופר כשראה שבחור מהישיבה אינו מצליח היה צם בשבילו שיצליח בלימודו. הרב שך בהדרכות כותב שכל מחנך חייב להתפלל כל יום על כל תלמידיו שיצליחו. ועוד ועוד. כך צריך להיות אם מבינים שהוא בן מלך. חז"ל אומרים "אל תגעו במשיחו" אלו תינוקות של בית רבן, חז"ל הביטו על כל ילד שלומד תורה שהוא ראוי להיות משיח ה'. וכך צריכים המחנכים לראות את ילדי ישראל.

אך צריכים התלמידים ואנו לזכור שאם אנחנו בנים של המלך זה מחייב אותנו – כפי שמסביר הבעש"ט על הפס' "מוסר ה' בני אל תמאס" וכך מסביר: "מוסר ה'" – יש שיחות מוסר ששומעים מהמשגיח בישיבה או מחבר טוב או שלומדים בספרי המוסר, אבל יש גם מוסר היוצא כביכול מפיו של הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומהו המוסר?? רק מילה אחת. "בני" זהו המסר שה' אומר לאדם. דע לך אתה הבן שלי!!! וככזה, כבן של מלך – "אל תמאס", אל תמאס את עצמך... תכבד את מעמדך כבן מלך!!! אל תכניס את עצמך לדברים שימאסו אותך, שילכלכו את נשמתך. כי בן מלך אינו הולך בבוץ, ואם נתקל בשלולית של בוץ... הוא עוקף את המקום ההוא, כדי שמכנסיו ובגדי הווד לא יטנפו. מי שיפנים את המוסר הזה, יוכל לעמוד כנגד כל המכשולים, כי בן מלך לא ממאס את עצמו, אינו עוסק בזוטות בדברים בזויים, אפילו כאלה שאינם בגדר חטא, על אחת כמה וכמה כאשר יש בהם כדי להכעיס את אביו, את המלך!!!

בן מלך זו מהות שאינה ניתנת לשינוי לעולם: אדם יכול לגרש את עבדו או את אשתו ואין לו יותר שייכות אליהם, אולם גם אם יכעס אב על בנו ויגרשו לקצוות תבל, לעולם הוא ישאר בנו, וכאשר האב ילך לבית עולמו הבן מחוייב לשבת שבעה. כי קשר של אב ובן הוא קשר בל יינתק.

ר' יעקב עמדין בהקדמה לסידורו כותב את הכלל הזה: כל מה שהאדם נלכד במצודת היצר הרע, בא לו מחמת ששוכח יחוסו הנורא והנפלא – כי בן מלך הוא, וחושב שהוא ממשפחת הכפריים וכו'. וכמו שאמר ר' אהרן מקרלין "החטא הנורא ביותר שיהודי עלול לחטוא הוא לשכוח שהוא בן מלך..."

"בנים אתם לה' אלוקיכם" – לעולם!!! והמהות המשובחת הזו מחייבת התנהגות אצילית ומעודנת, כי בן מלך זו מהות ערכית ואיכותית, זו גנטיקה אצילית, ובין אצילות לאצולה תהום עמוקה כמצולה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת ראה

הפרשה שלנו עוסקת בתחילתה בעניין הבחירה – הכח העקרוני שקיים ביד כל אדם לבחור בין הטוב לרע. "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" וברגע שנתנה הבחירה בידי האדם, הרי שהוא ורק הוא האחראי על תוצאות מעשיו.

הרמח"ל כותב כי זהו עיקר תכלית הבריאה – 'עיקר הבריאה כולה היא, שרצה הבורא יתברך לברוא האדם שיהיה מתדבק בו יתברך ונהנה בטובה האמתית. וזה ע' שיהיו לפניו שני דרכים דרך הטוב ודרך הרע, ויהיה לו כח לבחור באיזה מהם שירצה... ובחפצו בטוב וימאס ברע, אז תנתן לו הטובה האמתית והנצחית' אך אם נדקדק בלשון הפס' נראה שינוי בדרך הצגת שני הצדדים 'את הברכה אשר תשמעו' והקללה אם לא תשמעו' ומדוע לא בדרך זהה??

ה'אור החיים' מסביר הסבר נפלא שיתן לנו מבט נכון על זכותו ויקרת מעלתו של הזוכה לעסוק בתורה ולקיים מצוות, וכך כותב 'להעיר, כי מלבד הברכה המושגת מדרך ה', עוד לו עמה יעוד הטוב, והוא 'אשר תשמעו' כי השמיעה בתורה הוא **תענוג מופלא ומחיה הנפש**, כאמרו 'שמעו ותחי נפשכם' והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו' כלומר במילים 'אשר תשמעו' מרמזת התורה כי עצם הזכות לשמוע את דבר ה' ולהטות אוזנים לתורתו היא היא גוף הברכה. כאשר אדם מכיר בערך התורה, יודע מה הוא משיג על ידה, ומבין אל איזו פסגת אושר מובילות אותו מצוות ה' בקיומן, הוא כבר מרגיש כי עצם השמיעה היא הברכה הגדולה שבכל הברכות, ושוב אינו דורש שכר בעד לימודו וציתנותו לדבר ה'. עצם לימוד התורה מהווה מבחינתו שכר טוב מאין כמותו.

הרמב"ם בהקדמה לפר' חלק ממחיש זאת במשל לילד שאביו שכר לו מלמד שילמדו תורה, אך הילד כמוהו לפי שכלו לא שש ללמוד ולכן נאלץ המלמד לרצותו באגוזים ותאנים כדי שישכים ללמוד. כשגדל כבר לא הסתפק בזה ורצה בגדים יפים על התאמצותו בלימודים. וכשגבר כבר רצה דינר או שתיים בעבור לימודו ועוד ועוד. כל תקופה לפי בגרותו ושכלו, אבל התלמיד את הערך של השכר שנשכר עד עתה, ודרש לקבל שכר בעל ערך משמעותי יותר. אומר הרמב"ם כך גם אדם שזכה להגיע למתיקות וערבות התורה. מתחיל לאבד הנאה ותענוג בגלל שכר אחר שמוצע לו במקומה, הוא מבין ומכיר שכל שכר זה דבר פשוט וחסר משקל לעומת עצם לימוד התורה וקיום מצוות שהיא הטובה האמתית עבורו. על כך אומר דוד המלך בתהילים 'במצוותיך חפץ מאוד' ולא בשכר מצוותיך. חפץ במצווה עצמה ולא בשכרה.

וכך אומר גאון החינוך בעל 'חובת התלמידים' בספרו הכשרת אברכים על הפס' בפרשתנו 'בנים אתם לה' - 'שלא די לנו להיות רק כעבד בן שפחה, שעובד גם כן למלך, רק שעבודתו היא אחר הריחים הרחק מן המלך. את דבריו אינו שומע, ומזיוו אינו נהנה ומתענג, עבוד שהיא בסגירת מח וטמטמום הלב. רצונו ותשוקתו הם להיות בבחינת בן 'בנים אתם לה' אלוקים' ובעבודתו לה' הן בתורה ותפילה והן בשאר המצוות נרגיש את התקרבותנו אליו יתברך. וכמו הן ששמח לקראת אביו שלא ראהו כמה שנים, ואחרי שנענה בגעגועים גדולים על אביו, כן גם נרגיש את ריצת נפשנו לראית אביה, שמתגעגעת עליו כל היום וכל הלילה, רוצה ונמסה, נמיסת הנפש בהשתפכותה אל חיק אביה שבשמים" בעצם מתווה כאן את הדרך כיצד אמורה להראות עבודת ה' של כל יהודי, שאין המטרה ללמוד תורה כעבד כפוי ואנוס בלי שום שמחה, המטרה היא להיות כבן השמח למלא רצון אביו, בהרגשת שייכות, הערכה, אהבה והשתוקקות.

מסופר שדרשן אחד בבר מצווה אמר בדרשתו לחתן 'היום נכנסת לנועם תורה ומצוות' העיר לו בחיור ת"ח שישב שם וכי נכנס עכשיו לנועם? הוא נכנס לעול תורה ומצוות!! הרי קבלת חיובי התורה, היא עול לכל דבר ועניין. הרב שך זצ"ל שהיה שם אמר: הצדק עם שניכם בתורה יש גם בחינה של 'נועם' וגם בחינה של 'עול' ובעצם החתן נכנס ל-'נועם עול תורה ומצוות' זה אומנם עול ושעבוד אבל גם נעים וערב...

מסופר על תלמיד שנסחף ל'ע לרוחות זרות... כשרצו לסלקו מהישיבה ביקש החז"א לשוחח איתו. התלמיד הגיע ושוחח עם החז"א ביחידות כחצי שעה, עברה תקופה קצרה והנה מהפך התחולל בהתנהגותו... שקע כל כולו בתורה. כשנשאל החז"א כיצד הצליח באמצעות שיחה קצרה לחולל המהפך? ענה 'לא שוחחתי עמו כלל על המצב, רק למדתי איתו סוגיא בגמרא 'בחצי שעה הוא טעם את מתיקות התורה, וכיוון שטעם-שוב לא פסק!!! ומסופר על ר' שמואל בירנבוים זצ"ל שבימי חוליו שכב במיטתו, אך שהגיע הזמן לתת שיעור קם ממיטתו והתארגן ללכת לישיבה. הבו שהיה לידו שאלו: הרי הרופא אסר עליך להתאמץ? ענה לו: הרופא אסר עלי להתאמץ אבל הוא לא אסר עלי להתרפאות... כדי שאקבל חיות ורעננות מוכרח אני לצאת לשיעור, זה ירפא אותי...

זוהי ההמחשה לדברי ה'אור החיים' הקדוש וזוהי הדרגה שאמור כל בחור החוזר בימים אלו לתלמודו לכסוף להגיע אליה ולשאוף להשיגה שכך יראה בתורה ובמצוות - 'תענוג נפלא מחיה הנפש'

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

(אוצרותיהם אמלא)

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com